

БӨЛІМ: ЖАЛПЫ РУБРИКА

Инклюзивті білім беру философиясы

ЖАРИЯЛАНДЫ
11.02.2022СІЛТЕМЕ
<https://bilimger.kz/114158/>**Әл-Фараби атындағы Қазақ Ұлттық Университеті****Филология факультеті****Шет тілі:екі шетет тілі мамандығы****1 курс магистранты****Сагидуллина Шынар****Әл-Фараби атындағы ҚазҰУ профессоры, доцент****Жанатаев Данат Жанатайұлы**

Алматы – 2022

Инклюзивті білім беру-ерекше білім беру қажеттіліктері мен жеке мүмкіндіктерін ескере отырып, барлық білім алушылар үшін білім алуға тең қолжетімділікті қамтамасыз ететін процесс.

Мемлекет инклюзивті білім беру мақсаттарын іске асыра отырып, дамуында ерекше білім берілуіне қажеттілігі бар азаматтарға білім алудың, дамудың бұзылуын түзетудің және білім берудің барлық деңгейлерінде әлеуметтік бейімделудің арнайы жағдайларын қамтамасыз етеді.

Инклюзивті білім беру әр балаға, оның қажеттіліктері мен басқа жағдайларға қарамастан, өзінің әлеуеті мен білім алу құқығын жүзеге асыруға мүмкіндік береді. Инклюзивті білім берудің артықшылығы-оқушылардың араласуы. Қарым-қатынас-оқытудың бастауы. Мұғалімдер балалармен, оқушылар мұғаліммен және бір-бірімен сөйлесуі керек.

Бүгінгі таңда Қазақстан Республикасында білім беруді және ғылымды дамытудың 2016-2019 жылдарға арналған мемлекеттік бағдарламасын іске асырудың екінші кезеңінің іс-шаралар жоспары шеңберінде ерекше білім берілуіне қажеттілігі бар балалардың жалпы саны 144 783 баланы құрайды, оның ішінде 96 555 мектеп

жасындағы және 48228 мектеп жасына дейінгі балалар да 2019 жылға қарастырылған. 2019 жылға қарай келесі жоспарларды жүзеге асыру болды:

- мектепке дейінгі ұйымдардың 30% — ында; мектептердің 70% — ында инклюзивті білім беру үшін жағдай жасау;
- психологиялық-педагогикалық түзету кабинеттері мен психологиялық-медициналық-педагогикалық консультациялар желісін кеңейту.

Бұл проблеманы шешудің ықтимал нұсқаларының бірі Қазақстан Республикасында инклюзивті білім беруді дамыту болып табылады.:

- мүмкіндігі шектеулі балаларды білім беру процесіне тарту;
- мүмкіндігі шектеулі балалардың қазіргі қоғамға бейімделуі
- мүмкіндігі шектеулі балалардың қазіргі қоғамда өзін сенімді ұстануына белсенді мінез-құлық ұстанымын жасау;
- өзінің кемшіліктерін қадір-қасиетіне айналдыра білу;
- қазіргі қоғамның мүмкіндігі шектеулі адамдарға деген көзқарасын өзгерту.

Қазақстандағы инклюзивті білім беруді дамытудың нормативтік-құқықтық базасы негізгі постулатқа негізделген — білім беру ортасын білім алушының жеке ерекшеліктері мен білім беру қажеттіліктеріне бейімдеуді қамтамасыз ететін педагогикалық тәсіл негізінде олардың тұратын жері бойынша барлық білім алушылар үшін тең білім беру мүмкіндіктерін қамтамасыз ету.

ҚР «Білім туралы» Заңының баптарында: 1-бабы (21-3-тармағы), 3-бабы (1-тармағы), 8-бабы(6-тармағы) білім алушылардың тиісті білім беретін оқу бағдарламаларына тең қол жеткізуін, түзету-педагогикалық және әлеуметтік қолдауды, мүмкіндіктері шектеулі балалардың барлық деңгейдегі білім алуына қол жеткізуін көздейтін білім беру саласындағы мемлекеттік саясаттың мәні мен қағидаттары ашылған.

Инклюзивті білім беруді жүзеге асыру халықаралық құқықтық актілерге бағытталған: «Бала құқықтары туралы Конвенция», «Мүгедектердің құқықтары туралы Конвенция», «Саламанка Декларациясы және ерекше қажеттіліктері бар адамдарды оқыту бойынша іс-қимыл шеңбері» және басқалар.

Қазақстан Республикасының заңнамасы ерекше білім беру қажеттіліктері

бар балалардың құқықтарын қорғауды көздейді және осындай балалардың өмір сүру сапасын арттыру үшін қажетті жағдайлар жасауға, олардың сапалы білім беру қызметтерін алуына және қолжетімді физикалық орта жасауға қатысты заңнаманың барлық ережелерінің орындалуына кепілдік береді.

Бүгінгі таңда инклюзивті білім беруді дамыту бойынша барлық нормативтік құқықтық база Қазақстан Республикасы Министрлігі мен Әділет министрлігінің интернет-ресурстарында ұсынылған. Сондай-ақ, Қазақстан Республикасы Білім және ғылым Министрінің бұйрықтарымен бекітілген заңға тәуелді нормативтік құқықтық актілер мен әдістемелік ұсынымдар Түзеу педагогикасының ұлттық ғылыми — практикалық орталығының (бұдан әрі-КП ҰҒПО) және Ы.Алтынсарин атындағы ұлттық білім академиясының сайттарында жарияланды. Ы. алтынсарин.

Республикада 2015 жылғы деректер бойынша 18 жасқа дейінгі 138513 мүмкіндігі шектеулі бала, бұл барлық балалар халқының 2,8% — ын құрайды. Оның ішінде мектеп жасындағы 93740 және мектеп жасына дейінгі 44773 бала бар. Осы санаттағы 39 арнайы балабақша, 315 арнайы мектепке дейінгі білім беру топтары, 106 арнайы мектеп және 1219 арнайы сыныптар балаларының білім алуына қолжетімділікті қамтамасыз етеді.

Инклюзивті білім берудің сегіз қағидасы:

1. Адамның құндылығы оның қабілеттері мен жетістіктеріне байланысты емес;
2. Әр адам сезінуге және ойлауға қабілетті;
3. Әр адам қарым-қатынас жасауға және естуге құқылы;
4. Барлық адамдар бір-біріне мұқтаж;
5. Шынайы білім беру тек нақты қатынастар аясында жүзеге асырылуы мүмкін;
6. Барлық адамдар құрдастарының қолдауы мен достығына мұқтаж;
7. Барлық студенттер үшін прогреске қол жеткізу мүмкін емес нәрселерден гөрі олар жасай алатын нәрсе болуы мүмкін;
8. Әртүрлілік адам өмірінің барлық аспектілерін күшейтеді.

2016-2019 жылдарға арналған мемлекеттік білім беру бағдарламасында ерекше білім берілуіне қажеттілігі бар Студенттер үшін тең жағдай жасау және кедергісіз қолжетімділік бойынша жекелеген іс-шаралар көзделген(пандустар, көтергіштер, лифтілер, ПОӘК қамтамасыз ету, сондай-ақ ақпараттық және кітапханалық ресурстармен қамтамасыз ету және т.б.).

Жыл сайын КП ҰҒПО 320 адамға дейін тыңдаушыларды қамти отырып, мүмкіндігі шектеулі балаларды оқыту мен тәрбиелеудегі инновациялық тәсілдер туралы 14

біліктілікті арттыру курстарын өткізеді.

Өрлеу «біліктілікті арттыру ұлттық орталығы» АҚ-мен бірлесіп инклюзивті білім беру бойынша педагогтердің біліктілігін арттыру жүргізілуде және 2016 жылдың бірінші тоқсанында инклюзивті білім беру бойынша 4 курс өткізілді (94 тыңдаушы). 3 жыл ішінде 2771 педагог инклюзивті білім беру бойынша біліктілікті арттыру курстарынан өтті. «Оқушылардың мүмкіндіктерін ескере отырып, олардың жетістіктерін бағалау жүйесін құру» тармағына қатысты.

2016-2017 оқу жылында балабақшалардың 10% (4910 Б/С-тан 495 б/с) инклюзивті білім беруді енгізді, оның ішінде 6130 бала, 44,7% немесе 3289 мектеп инклюзивті білім беру үшін жағдай жасады (оларда 40 мыңнан астам бала бар).

Педагогтер мен ата - аналарға ғылыми - әдістемелік, ұйымдастырушылық - консультациялық көмек көрсету үшін инклюзивті білім беру бойынша 7 ресурстық орталық (Ақтөбе - 1, Ақмола -1, Қарағанды — 1, БҚО-2, Қызылорда-1, ҚазҰПУ-1) құрылды.

Қазақстан Республикасында 42 арнайы балабақша мен 435 арнайы топ жұмыс істейді, онда 13 мыңнан астам мектеп жасына дейінгі бала тәрбиеленіп, оқытылады, жалпы білім беретін мектептердің жанынан 97 арнайы мектеп және 25 мыңға жуық оқушы білім алатын 2605 арнайы сынып бар.

Инклюзивті мектеп-бұл ең алдымен демократиялық мектеп, ол адамдарға және олардың өмір салтына құрметпен қарайды. Мұндай мектепте оқушылар білім беру мәселелерін шешу үшін бірге шығармашылықпен жұмыс істейді. Инклюзия субъектісі-бұл денсаулығы нашар және ерекше білім беру қажеттіліктері бар бала. Жергілікті мектептерге бару балалардың қоғамға енуін дәлелдейтін маңызды факторлардың бірі болып табылады. Балаларды оқыту тек мектеп қабырғасында ғана емес. Олар отбасында өз құрдастарымен және достарымен байланысып, өз қоғамдастығының әртүрлі әлеуметтік қызметіне қатысады. Мектепке бару оқытудың басқа түрлеріне қолдау көрсетеді. Мұғалімдер барлық оқушылардың барлығына бірдей оқу мүмкіндіктерін беруге белсенді қатысуы үшін ерекше жауапкершілік алады.

Мұндай балалармен жұмыс жасау кезінде қарапайым мұғалім де сәтті бола алады, егер ол икемді болса, қиындықтарға қызығушылық танытса және әртүрлі тәсілдерді қолдануға дайын болса. Мұғалім жеке айырмашылықтарды құрметтеуге міндетті, топ мүшелерінің ұсыныстарын тыңдап, қолдана білуі керек және бір командадағы басқа мұғалімдермен бірге жұмыс істеуге келісуі керек. Мұғалімдер өз сыныбын немесе мектебін неғұрлым инклюзивті етсе, олар білікті және Жақсы тәжірибеге айналады. Бұл дегеніміз, тек «арнайы шектеулер» бар балалар ғана емес, барлық оқушылар да пайда көреді.

Барлығына білім беру жолында жиі кездесетін қиындықтарды тек бір мектеп жеңе

алмайды. Бұл барлық оқу орындарының белсенді ынтымақтастығы мен қатысуын талап етеді. Қазақстанда инклюзивті білім беруді енгізу жолында әлі де шешілмеген бірқатар проблемалар мен кедергілер бар:

- мүмкіндігі шектеулі балаларға қатысты дұрыс емес қарым – қатынас;
- арнайы дайындалған педагогикалық құрамның болмауы;
- оқу орындарының материалдық – техникалық жарақтандырылуының жеткіліксіздігі;
- физикалық қолжетімділік кедергісі;
- мемлекеттік стандарттың қатаң талаптары.

«Білім беру арқылы барлық адамдарға, оның ішінде мүмкіндігі шектеулі адамдарға да өз әлеуетін дамытуға, қоғамға өзінің қайталанбас үлесін қосуға мүмкіндік беру керек, осының есебінен тек өзін байыта алады. Біздің әлемдегі айырмашылықтарымызда мүмкіндігі шектеулі адамдар емес, қоғам барлығына шынайы қоғам болу үшін арнайы дайындықты қажет етеді», - деп жазды Федерико Майор, ЮНЕСКО-ның бұрынғы бас директоры.

ПАЙДАЛАНЫЛҒАН ӘДЕБИЕТТЕР:

1. Ералиева, Х. С. Внедрение инклюзивного образования в Казахстане / Х. С. Ералиева. — Текст : непосредственный // Инновационные педагогические технологии : материалы IV Междунар. науч. конф. (г. Казань, май 2016 г.). — Казань : Бук, 2016. — С. 26-28
2. <https://sites.google.com/site/inclobraz/home>
3. Ерекше білім беру қажеттіліктері бар адамдардың білім беру саласындағы қағидаттары, саясаты және практикалық қызметі туралы Саламанка

декларациясы, Федерико Майор, 07-10.1994 ж.

ҚМ АА Куәлік нөмірі: **KZ45VPY00102718** — ҚР Мәдениет және Ақпарат министрлігі

© 2026 **Bilimger.kz** Ақпараттық-танымдық білім порталы. Барлық мазмұн авторлық құқықпен қорғалған.